

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Apparatus Doctrinae Sacrae**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Praxis Dictionem totam conficiendi ex Apparatu præcedenti, & sequenti in
Doctrina Christiana, & tota hac Theologia Tripartita.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38464

P R A X I S
DICTIONEM CONFICIENDI

EX

*Apparatu precedenti, & sequenti in
Doctrina Christiana.*

§. I.

Praxis conficiendi primam partem Dictionis.

Prima pars Dictionis, facile componi poterit ex sola Narratione Evangelii quod presenti Die occurrit, adhibita quadam amplificatione, & ornatu oratorio magis abvio, & ex rei natura desumpto. Ars autem huius amplificationis in eo consistit primo, ut singula partes Evangelii pluribus verbis & sententiis ad populi captum familiari modo exponantur, per interrogationes, responsiones, similitudines, comparationes dicti vel facti Evangelici, cum factis aut moribus populi presentis, ut ad imitationem virtutis, aut fugam vitii excitentur, ut infra in exemplo ostendetur.

Secundo, assignando causas cur singula à Christo dicta aut gesta fuerint, v. g. ad nostram doctrinam, ad penam malorum, premium bonorum, &c.

Tertio, expendendo modum rei geste, v. g. quanto cum amore, aut dolore, aut patientia res quannarratur à Christo, aut alia persona, gesta fuerit.

Quarto, idem declarando aliqua comparatione aut similitudine, quales supra in Apparatu ad singulos fere Titulos subiiciuntur. Debet autem eiusmodi similitudo non verbo absolvi, sed per partes deduci, comparando singulas eius proprietates cum re aut persona cui illam applicare intendimus. Exempli causa: quando Amorem Dei cum igne comparamus, oportet considerare ignis proprietates, & illas cum Amoris effectibus conferre: hoc modo: Sicut Ignis expellit frigus, ita Amor pellit reporem & negligentiam in obsequio divino: Ignis dissolvit glaciem, ita amor cor peccatoris in lacrymas resolvit: in igne purgatur aurum & alia metalla, per amorem anima peccatis expiatur: igne accenso domus illuminatur, ita amor replet hominem lumine gratia divina: ignis semper ascendit sursum, amor divinus semper animam à rebus terrenis ad celestia attollit, &c. Simili modo alia exempla, & similitudines, quae breviter assignantur, poterunt latius deduci, & ad presentem materiam applicari.

Hoc autem ut facilius fiat, in singulis dictis aut factis latius exponendis, consideranda sunt circumstantia quae memoria causa hoc versiculo aptè comprehenduntur. Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

Cujus rei brevem methodum & exemplum ante oculos ponemus in enarrando Evangelio Dominicae prima Adventus de extremo iudicio, quae infra inter Dominicas prima occurret.

Prima partis exemplum, Narratio Evangelii.

Proponitur nobis (Auditores) hodie Evangelium de secundo Christi Adventu, & de signis praecedentibus iudicium extremum.

Quis illa nobis proponit? Ipse Christus, Deus & homo, iudex vivorum & mortuorum, aeterna veritas, quae neminem potest fallere, quia est bonitas infinita, nec potest ipse falli, quia rerum omnium etiam futurarum scientiam habet.

Cur ea nobis pronuntiavit? ut praeparemus nos ad R. P. Arfdeck, Tom. III.

iudicium futurum per bona opera, ut deleamus peccata praeterita per poenitentiam, ut caveamus peccata futura in extremo iudicio severè vindicanda, simile, sicut latrones solent abstinere à rapinis quando vident coram severo iudice sibi brevi comparendum esse.

Quomodo Christus illa praedicat? summo affectu erga nostram salutem, tanquam providus parens, qui sollicitè monet filium ut caveat à periculo tempestatis, aut incendii futuri.

Audite igitur ejus verba. Erunt signa. Sed ubi illa signa apparebunt ut possimus ea cognoscere? In sole, & luna, & stellis, nempe in loco maxime conspicuo, ante omnium oculos, in ipsis caeli luminaribus, ut nemo ea possit ignorare. Vis scire quam crunt illa signa in sole, &c. Erunt eclipses, tenebrae, fulgura, & stellae de caelo cadentes. Comparatio: Cogita quo terrore concutimur quando ex aliqua parte caeli ingentes fragores audimus, & horrenda fulgura conspiciamus, quanto magis, quando illa totum orbem occupabunt. Transitio.

Sed ne putemus signa iudicii extremi in caelo tantum futura, pergit Christus; Et in terris pressura gentium, praefusione sonitus maris & fluctuum. Quomodo trepidabunt homines & maxime peccatores ad hanc pressuram ex terra, & horrendam sonitum exturbatis totius Oceani fluctibus; Ascensibus (inquit) hominibus praetimore & expellatione qua supervenient universo orbi. Nam virgines calorum movebuntur. Quanto magis debent commoveri corda peccatorum & resolvi ad lacrymas poenitentiae, simile, sicut post magna tonitrua solent nubes in pluvias resolvi, Transitio.

Post haec tremenda signa in caelo, terra, & mari, videamus quid sequatur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. O quam erit hoc signum jucundum Christi amicis, & contrarium, quam erit formidandum ejus inimicis. Veniet cum maiestate magna, quare? quia illum è caelo comitabuntur omnes Angeli, & coram illo in terra stabunt iudicandi omnes Reges, Principes, & universi homines qui ab initio usque ad finem mundi vixerunt, simile, sicut Rex solet summa cum maiestate & frequentia comparere quando in publico tribunali iudicium exercet. Simili methodo pergendum est, enarrando reliquam partem Evangelii.

§. II.

Praxis conficiendi secundam partem Dictionis.

Pro secunda parte Concionis, eligenda erit ex eodem Evangelio aliqua sententia particularis, quae erit idonea ad instituendum discursum de aliqua virtute, aut vitio, aut alia doctrina ex mente concionatoris.

Ubi pro hoc discursu materia apta invenitur, in indice supra concinnato videnda erit virtus, aut vitium aut alia doctrina circa quam sententia electa, praecipue versatur; ut si sit Amor Dei, Vide in littera A. si sit Iustitia, vide in littera I. & sic de ceteris. Ubi nota quando est discursus de virtute posse etiam materiam peti ex vitio illi contrario, & contra, v. g. si agitur de Amore, videndus est etiam titulus de Odio vel inimicitia, vel invidia.

Postquam in indice inventa est materia, & exempla ad mentem concionatoris idonea, expedit illa fusius legere in ipsa Scriptura loco citato. Deinde debent illa exempla cum aliquo ordine & ornatu oratorio in charta de-

H

scribi

scribi & deduci ad scopum à Concionatore inuentum. De-
ductio autem illa fere consistet in artificio, quod supra
ostendimus in narratione Evangelii.

Exempli causâ ex presenti Evangelio eligitur hæc
particularis sententia: Tunc videbunt filium hominis
venientem in nube cum potestate magna & majestate,
nempe ad iudicandum. Queratur ergo in Indice Judi-
cium, Iustitiæ, & ex illis desumatur materia & discursus
juxta methodum sequentem.

Secunda partis exemplum, in Sententia de-
ducenda.

Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube,
&c. Quinam videbunt? totus mundus, iusti, & im-
pii simul congregati. Quid videbunt? Filium hominis
scilicet Christum cujus passionem & mortem spreverunt.
Quare tunc Christum videbunt in nubibus venientem?
Ut de omnibus hominibus ex æquo & bono iudicium
exerceat. (Vide iudicium iustum & ex eo reliqua
componere hoc modo) Judex ut recte iudicet debet cau-
sas diligenter examinare. Sic fecit Salomon Rex sapien-
tissimus, 3. Reg. 3. Quando duæ mulieres de filio con-
tendebant utra esset vera ejus mater: ut veritatem ex-
ploraret voluit infantem in medio collocari, & deinde
iussit sibi gladium auferri, dicens, se velle puerum in-
ter utramque mulierem ex æquo dividere. Quid hic
factum putatis? Mulier quæ non erat vera infantis ma-
ter, nulla ejus commiseratione tacta, voluit illum in
duas partes dissecari. Altera vero totis visceribus com-
mota ex templo iussit potius infantem vivum atque in-
tegrum alteri consignari. Hinc statim collegit Salo-
mon causæ veritatem, & huic tanquam veræ matri to-
tum infantem adjudicavit. Præclara quoque Sapiencia
eluxit in Daniele quæ narratur, Daniel 13. In occulta
causæ veritate indaganda. Susanna nobilis matrona à
duobus senibus adulterii falso accusata ad extremum
supplicium rapiiebatur. Daniel, Deo impellente, Susan-
næ innocentiam sibi explorandam suscepit. Quid hic
faceret? Causa erat occulta, aderant accusatores ætate
& auctoritate graves, populus ad supplicium conven-
erat, Susanna jam jam lapidibus obruenda erat (Narra-
tur decore reliqua historia, & veritas tandem detecta.)

Ecce quanta cura & sagacitate opus est iudicibus ut
in rebus humanis occulta veritas detegatur. Sed Chri-
sto supremo iudici in illa die nihil erit ignotum, nihil
occultum, de quo dicitur, Judex ergo cum sedebit,
quidquid latet apparebit, nil inultum remanebit. Quid-
quid in cubiculo, quidquid in sylvis, quidquid in tene-
bris, quidquid in intima cordis cogitatione gestum est,
ante iudicis oculos manifeste apparebit.

Cognitionem causæ & criminis sequetur iustitia:
(Vide iustitia Dei, & inde perge hoc modo.) Iustitia re-
quirit ut qui peccando mala aliis intulerunt ipsis pari
mensurâ mala infligantur. Superbus Aman odio in-
census in Mardocheum eo quod sibi genua non flēte-
ret, curavit erigi excelsum patibulum ut in eo suspende-
retur: Fufius Esther 7. Sed quid tandem factum? Sup-
plicium quod alteri paravit ipse sustinuit. Nam à Re-
ge Assuero morti iudicatus est, ut ex patibulo quod
Mardocheo crexit ipse penderet. Aman est peccator,
qui non dubitat aliis factis, aut verbo, aut pravâ vo-
luntate injuriam inferre. Assuerus est Christus, qui
peccatorem in extremo iudicio pari supplicio ad iudi-
cabit. Hanc divinæ iustitiæ mensuram ut clarius intel-
ligatis ponite ante oculos Viros iniquos qui curarunt

Danielem in profundum lacum leonibus devorandum
demitti, Fufius ex Daniel 14. Conclufit Dominus ora
leonum ne innocentem attingerent. Sed homines fecer-
ati qui Danieli injuriam intulerunt in lacum conje-
cti exemplo à leonibus devorati fuerunt. Sic in extre-
mo iudicio instar Daniclis homines innocentes à pec-
catoribus iniuste vexati stabunt illæsi & securi. Peccato-
res autem in profundum inferni lacum præcipitati à
tartareis leonibus æternum cruciandi abripiuntur. Pla-
ra exempla si velis ex eodem Indice. Conclufio.

Cavendum igitur peccatum à iusto iudice tam seve-
rè vindicandum, cavenda injuria proximi, cavenda su-
perbia, cavenda invidia &c. Uscendendo ad particularia
crimina, de quibus Concionator cupit suos admovere,
quæ etiam in Indice videri possunt, & per Exemplum
posita dilatarî.

§. III.

Tertia partis praxis & exemplum, ut supra de
Sententia.

Levate capita vestra quoniam appropinquat redem-
ptio vestra. Quis hæc verba profert? Christus, qui
non tantum est iustus iudex, sed etiam benignus con-
solator. Quibus hæc dicuntur? Iustis & piis hominibus,
qui in vita fuerunt injuriis & tribulationibus oppressi,
nec permisi caput attollere, tunc tandem in die iudicii
illis dicitur, Levate capita vestra. Vide, Tribulatio,
Tentatio, Patientia, & ex illis (sicut supra ex iustitia)
seligantur exempla Josephi, Tobie &c. quibus ostendit-
ur justos qui in hac vita multis tribulationibus oppri-
muntur in die iudicii viso Redemptore habituros gau-
dium, gloriam, consolationem; pro quo videri potest
in Indice, Consolatio, & Gloria aeterna. Poterit, si velis,
pergere ad altam sententiam ex Evangelio eligendam,
& ex Indice deducendam juxta praxim jam assignatam.

In fine autem debet Orator majori affectu, & vocis
contentione perorare: Scopum etiam dictionis suæ re-
petere, & ardentius inculcare: quandoque per apo-
strophem sermonem ad Deum, aut Sanctos, aut alios
pro re nata convertere: auditores denique ad propolam
firma & scopo dictionis consentanea vehementius in-
citare.

Ad hæc plurimum conducet, primò ante Concionem
privatâ oratione gratiam cum fructu prædicandâ Deo
suppliciter postulare: Secundò, piæ meditationis exer-
cicio affectum illum in se concitare, ad quem cupit audi-
tores impellere: Tertio, modum prædicandi in optimis
Concionatoribus accurratè observare, eumque conari
in praxim reducere, quantum propriæ naturæ vires &
inclinatio patitur: ille enim dicendi modus maximè
placere solet, qui minimè affectus apparet.

Porro, ut prædictus Apparatus & praxis ex eo con-
cionandi facilius ab incipientibus in usum redigatur,
assignamus infra per reliquas Dominicas, 1. Evangelium
diei: Puncta sive sententias ex eo selectas, & conceptus
de singulis punctis ad concionandum idoneos, 3. Appo-
nimus ad singulas sententias Titulum in Indice sive Ap-
paratu contentum, ut ex eo in promptu habeat Conco-
nator materiam idoneam ex qua sententiam suam &
conceptum faciliè & copiosè deducat.

Denique eadem praxi, quâ nos pro singulis Domi-
nicis & Festis, pro faciliori tantum norma, aliquas
sententias & materiam adaptavimus, poterit deinceps
Concionator, cum placuerit, sententias alias ex eodem
Evan-

Arsde
kin

Theo
logi:

D. 117
2. 5

Evangelio eligere, & illas materiæ quam habet in Apparatu accommodare.

Ad extremum observa, materiam pro Dictione peti posse non tantum ex Apparatu, sed etiam ex Controversiis superius tractatis, & Exemplis aliisque in Catechesi infra inducendis, eorum Indices aut Titulos percurrendo, ubi pro omnibus Fidei mysteriis, & officiis justitiæ Christianæ exempla selectissima fufius deducuntur.

MATERIÆ DITIONIS

In Dominicis per annum.

DOMINICA I. ADVENTUS.

Evangelium, *Luca 21. Erunt signa, &c.*

Narratur totum Evangelium Dominicæ: *Erunt signa in sole, & luna, & stellis, juxta praxim primæ partis supra.*

II. *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & majestate.* Adventus Christi erit peccatoribus tremendus, quia stricto judicio omnia occulta examinabit, & pœnam ex æquo retribuere. Vide ex Apparatu *Judicium rectum, iustitia divina.*

III. *Tunc videbunt Hæretici Christum in nube cum tremore, qui noluerunt illum in Eucharistia, aut in vera Ecclesia agnoscere v. Eucharistia, Ecclesia, Tunc videbunt Avari Christum in nube, qui illum noluerunt videre in paupere. V. Eleemosyna. Tunc videbunt Christum in nube lucida Operarii tenebrarum, qui non proposuerunt Deum ante conspectum suum. V. Luxuria, Avaritia, &c.*

IV. *Levate capita vestra quoniam appropinquat redemptio vestra.* Iusti & pii qui in hac vita tribulationibus opprimuntur, in extremo judicio levabunt caput cum gaudio & consolatione. Vide *Tribulatio, Consolatio.* Et infra in *Catech. c. 5. in fine 4. Novissima.*

Conceptus alii de eodem Evang.

Erunt signa in sole, luna & stellis. Posuit Deus tam multa & clara signa futuri Judicii, & Mortis: quia horum memoria maximi momenti est ad naturam conversionem, & virtutis exercitium. v. sup. *Mors, Judicium.*

Calum, & terra transibunt. Omnia hujus mundi sunt fluxa, & mutabilia ut honores, opes, fanitas, amici, præter solum Deum: ideo rectè additur. *Verba autem mea non præteribunt.* Quia veritas Domini manet in æternum, & ea sola hominem felicem facit. Vide supra in Apparatu *V. Veritas.*

Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Scandalizantur in Christo qui nolunt sequi doctrinam, & exemplum illius; ut Humilitatem, Patientiam, Charitatem &c. de quibus supra in *Appar.* Nihil magis scandalizat Ecclesiam Christi, quam improbitas Christianorum.

Dominica II. Adventus.

Matth. 11. Cum audisset Joannes &c.

Narratio totius Evangelii, juxta praxim Narrationis supra.

II. *Cum audisset Joannes in vinculis opera Christi.* S. Joannem in carcere, ita iustorum vitam exercet Deus per vincula patientiæ, morbos, paupertatem, persecutiones in hoc mundo &c. Nam ut purum aurum in igne probatur, ita iusti in tribulatione. Vide in Apparatu, *A. Patientia, & varia ejus exempla, & documenta.*

III. *Existis videre arundinem vento agitatam.* S. R. P. Arfdeck, Tom. III.

Joannes mansit in adversis constans, sed homines reprobi instar arundinis cum omni vento tentationis facile inclinantur ad peccatum. V. *Constantia, Peccatum, & species peccati, Superbia, Avaritia &c.* Item *Catech. c. 3. de præceptis.*

IV. *Contra Hæreticos, Cæci vident, claudi ambulant &c.* Quomodo Fides (præsertim nova) debeat miraculis confirmari, vide supra in *Polemicis* part. 1. pag. 40.

Conceptus alii de eodem Evangelio.

Cæci vident, claudi ambulant &c. *Matth. 11.* Peccatores alii cæci, alii claudi, alii leprosi &c. de hoc vide Alapide ad *Ephes. 3. v. 1. item 1. Tim. 2. v. 8. fusc.*

Quid existis in desertum videre arundinem vento agitatam. Fragilitas humana instar arundinis, quæ fortunæ ventis exposta est.

Hic dici potest quantam fortitudinem Joannes per tribulationem obtinuerit, quæ hominem Christianum decet, nam inconstantia multos à fide & virtute averit. Alapide *Ephes. 4. v. 13. n. 140.*

Abeuntibus illis caput Iesus dicit. Christianum est defendere honorem alienum juxta illud: *Omnia quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.*

Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Scandalizantur in Christo qui non sequuntur doctrinam & exemplum ejus. Nam illorum improbitas scandalosa est Christo & Ecclesiæ.

Dominica III. Adventus.

Joan. 1. Miserunt Iudæi &c.

Narratio Evangelii, juxta praxim Narrat. ubique servandam.

II. *Tu quis es? Homines superbi & qui se jactant, solent alios interrogare, Tu quis es? Sed deberent potius interrogare & examinare seipso, & sua vitia, Vide in Apparatu. Iustitia, Superbia.*

III. *Ego vox clamantis in deserto.* S. Joannes ex humilitate dicit se tantum esse vocem, quæ est res levissima. Sed melius id possunt dicere multi homines qui tantum habent verba & voces, & nihil veritatis. v. *Humilitas, Mendacium.*

IV. *Ego baptizo in aqua.* Baptismus Joannis tantum habebat aquam pœnitentiæ, sed Baptismus Christi confert etiam gratiam, & salutem. v. *Baptismus, item in Catech. c. 4.*

Conceptus alii de eodem Evangelio.

Confessus est & non negavit, *Joannis 1.* Mendacium homini noxium & perniciosum, quapropter omnibus ut pestis fugiendum, nam ex mendacio veluti ex fonte promanant, duplicitas, injustitia, fur-tum &c. Simplicitas seu sinceritas amplectenda, è contra vero hypocrisis fugienda. Confessio recta & sincera hominem ducit ad vitam cœlestem, duplicitas & hypocrisis ad vitam gehennalem.

Ego vox clamantis in deserto parate viam Domini. Humilitas Joannis maxima fuit, & ex humilitate in tantum evasit sanctum, ut sacre paginæ, non surrexisset majorem inter natos mulierum Joanne Baptista, de eo testentur: si igitur ipsius vestigiis insisteret velimus oportet in omnibus actionibus humilem esse, præcipue tamen hæc virtus exercenda est dum nos ad sacram synaxim præparamus: deinde via, quæ est anima nostra, præparanda est, & videndum num illa recta sit, id est, num illa

H 2 semper